

In het spoor van Harry Potter

Alchemie en Hypnotherapie;
De reis van de held.

© Ingrid Mehrrens

Er zit niets anders op dan eerlijk toe te geven dat ik een grote bewonderaar ben van J.K. Rowling, de schrijfster van de boeken over de zeven schooljaren van Harry Potter. Ik lees en herlees de boeken en blijf me erover verbazen hoe ik steeds weer geamuseerd, diep geraakt en ontroerd kan worden door wat ik lees.

Er zijn natuurlijk direct herkenbare thema's zoals het Assepoesterthema. Harry wordt door zijn pleegouders slecht behandeld en uitgebuit. Uiteindelijk verdient hij veel aandacht, respect en eer in zijn eigen omgeving, de tovenaarswereld. Daarmee identificeren we ons allemaal graag, het vervult het verlangen dat rechtvaardigheid zal overwinnen. De tegenstellingen tussen goed en kwaad, tussen moed en valsheid, tussen acceptatie en vooroordeel worden ook uitgebreid uitgewerkt.

Daarnaast is het thema van de reis van de held duidelijk aanwezig. De held is een moedige krijger, ondergaat beproevingen, zoekt de schat (de steen der wijzen), vecht met draken, bevrijdt de jonkvrouw, komt in aanraking met het kwaad en de dood; met slangen, eenhoorns, een griffioen, de feniks en nog veel meer. Uiteindelijk wordt de dood overwonnen door een daad van liefde. Het grondthema van de hele cyclus is dat liefde alles overstijgt.

Omdat dit alles mij inhoudelijk zo aanspreekt werd ik benieuwd naar de reden dat dit werk zo ongelooflijk populair is geworden. Over de hele wereld voelt jong en oud zich betrokken bij Harry Potter, men leeft mee met alle ups en downs van Harry en het groepje vrienden om hem heen. Doordat het zo beeldend en levendig is geschreven neemt de lezer als het ware deel aan de reis van deze held en voelt zich duidelijk zelf innerlijk aangesproken door alles wat er gebeurt op een diep innerlijk niveau.

Als hypnotherapeut herken ik daarin bekende gevoelens, zoals tijdens een geleide fantasie voorkomen, en ik heb me vooral tijdens het lezen van het vijfde boek gerealiseerd dat ik zelf iets doormaakte, dat er iets in mij werd geraakt zoals in een trancesessie. Het lijkt soms alsof er door een bepaalde gebeurtenis in het verhaal, [en dat zijn soms hele kleine en subtiele processen, bijvoorbeeld het wisselen van een blik tussen twee personen op een bepaald moment], een soort innerlijke 'zoekopdracht' bij mij plaatsvindt, waardoor een beleving wordt geactiveerd; ik word geraakt in een spiegeland gevoelsstukje van mijzelf.

Na het lezen van het zesde boek, dat mij diep raakte en wat maakte dat ik diepe rouwgevoelens

ervoer door het overlijden van Dumbledore (Perkamentus), een fictieve figuur tenslotte, ben ik mij gaan oriënteren op publicaties van wetenschappers die zich bezig houden met de analyse (die welhaast de vormen van exegese aanneemt soms) van de Harry Potterliteratuur; door voor- en tegenstanders. Toen werd mij duidelijk dat de boeken zeer zorgvuldig zijn geschreven, de hele verhaallijn loopt langs een uitgestippeld pad gebaseerd op de eeuwenoude alchemie.

In de Alchemische Bruiloft van Christiaan Rozenkruis wordt een inwijdingsweg beschreven die veel raakvlakken heeft met die van Harry Potter, al duurt deze zeven dagen in een burcht, terwijl Harry zeven jaren in een burcht verblijft (de school). Er zijn dus zeer veel overeenkomsten, zoals de zeven'treden' voor de totale bevrijding bereikt kan worden. Vertaald in sferen zijn deze: de stofsfeer (materie), de ethersfeer, het astrale gebied, het mentale gebied, het gebied van het verstands-ik, het gebied van het gevoels-ik, en het gebied van het bewustzijns-ik. (Andrea, 2004)

J.K. Rowling heeft zich vijf jaren voorbereid en zich serieus in de alchemie verdiept. Het is onmogelijk om in het bestek van dit artikel de ontelbare aspecten te benoemen die naar de alchemie verwijzen, daar zijn inmiddels dikke boeken en vele sites over volgeschreven. Rowling is, onder andere, afgestudeerd in de klassieke talen, waardoor zij gedegen kennis heeft van de mythologie en ook daaruit heeft zij geput.

Alchemisten waren eeuwen geleden de bekende en belangrijke wetenschappers die zich bezighielden met chemie, natuurkunde, wiskunde en heelkunde. De overlevering leert dat men probeerde goud te maken door kwik met zwavel te vermengen. Omdat dat eigenlijk niet lukte gingen alchemisten op zoek naar een geheim en magisch ingrediënt, dat noemde men 'de steen der wijzen'. Er was veel bedrog in deze, vaak heimelijke, wereld, en gaandeweg veranderde de kennis in de wetenschap dusdanig dat de oude vorm van magische chemie aan zijn eigen duisternis ten onder ging.

Sterk verwant aan, en verbonden met de alchemie is de kennis van de aan Hermes-Toth toegeschreven geschriften, de 'hermetica'. De Romeinen gaan Hermes later Mercurius noemen. Slavenburg (2003) beschrijft het ontstaan van deze Egyptische wijsheidsbronnen van onze beschaving vanuit mythen, legenden en historische teksten. Men liet grote leiders en 'beschavers' een reis maken naar de Egyptische priesters om bij hen ingewijd te worden. Hypnotherapeuten die veel met reïncarnatiesessies werken herkennen soms elementen vanuit dergelijke inwijdingen zoals de specifieke turkooisblauwe kleur. Hermetisme en alchemie worden tegenwoordig in één adem genoemd. Hermetisme slaat op een specifieke vorm van bewustzijn die ook in jodendom, christendom en islam zijn plaats heeft gehad. Men duidt dat vaak aan met de uitdrukking: 'Er is meer tussen hemel en aarde..'

De praktijk van inwijden hangt daar nauw mee samen, een inwijding betekent altijd: iets overwinnen en op een bepaalde manier een drempel overschrijden. Een hermetische theorie is per definitie een agogische theorie. Volgens Slavenburg zijn de mooiste teksten in de hermetische filosofie die, waar de mens geschoold wordt om van sfeer naar sfeer op te klimmen tot in 'de zevende hemel'. Het gaat daarbij om het ontdekken van de verborgen wijsheid in onszelf, wat verhuld is te onthullen, met behulp van beelden, symbolen en metaforen. Het wezenlijke daarbij is de schakel tussen 'hemel' en 'aarde', tussen 'geest' en 'materie'. Het doel van deze reis is transformatie.

Jung heeft de oude kennis over het alchemistische proces geplaatst in psychische context.

Hem was opgevallen dat de innerlijke beelden van zijn patiënten vaak overeen kwamen, en hij verdiepte zich in deze beelden van het onbewuste. Eerst noemde hij dit oerbeelden, later archetypen. Zo kwam hij tot het idee van een collectief onbewuste (dit betekende een breuk met Freud).

Jung was tot de conclusie gekomen dat er in de diepere lagen van de psyche archetypisch materiaal voorkomt dat niet uitsluitend van het afzonderlijk individu afkomstig kan zijn. Na deze vaststelling ging hij de grote mythen van de mensheid bestuderen. Zo kwam hij rond 1930 tot zijn belangstelling voor de symboliek van de alchemie. Hij schrijft dat de hoop van de alchemisten om filosofisch goud (de steen der wijzen) uit de materie te halen overeenkomt met bepaalde psychische feiten die van groot belang zijn voor de psychologie van het onbewuste. Jung heeft uitgebreid gepubliceerd over zijn interpretatie van de alchemie, vooral in verband met droomduiding. De begrippen: 'de schaduw', 'projectie' en 'overdracht' zijn ook vanuit deze theorieën ontstaan. Op basis van analyse van alchemistische teksten beschrijft hij de verschillende fasen van het opbouwen van 'de steen der wijzen' en hij noemt dit: 'het mysterie van de psychologische ontwikkeling', de *individuatie*. Dit proces (*het grote werk* genoemd) laat de mens in het onbewuste afdalen, en bestaat uit drie fasen.

De eerste fase is het nigredo (zwart), dit is de ontmoeting met de schaduw, en kenmerkt zich door een staat van chaos. Er heerst veel verwarring in het rijk van tegenstellingen waar de archetypische beelden heersen. Het *grote werk* wordt uitgevoerd met behulp van droomduiding, visualisatie en imaginatie en verder alles wat de innerlijke beelden aanspreekt. De mens heeft hierbij belangrijke hulpbronnen zoals: het innerlijk kind, het hoger zelf, gidsen, wachters, engelen en alle verdere archetypische beelden die zich aandienen.

De tweede fase is het albedo (wit), hier is weer een opwaartse beweging gaande, het wordt weer lichter, en het rubedo (rood) tenslotte betekent een expansie: je hebt iets overwonnen en bent daardoor meer *jezelf* geworden.

In de Verenigde Staten ontmoet ik psychologen die zich 'alchemist' noemen, dit zijn leden van de IASD (Intern. Ass. for the Study of Dreams), Jungianen die vooral werken met metaforen en beelden, waaronder ook tarot en mandala. Alchemical Hypnotherapy is een groeiende tak van therapie, het antwoord op het zoeken naar een tegenwicht tegen het voornamelijk werken met nlp methodiek, wat veel Amerikaanse hypnotherapeuten doen, voorzover ik zelf heb kunnen observeren. De laatste jaren groeit de belangstelling voor therapieën die zich richten op de interactie tussen het bewuste en het onbewuste; alle muzische richtingen, zoals kunstzinnige- en muziektherapie; drama- en gestalttherapie, maar ook aromatherapie bijvoorbeeld, en werken met sprookjes, film en elementen uit de natuur.

Een interessant concept is het verloop van nigredo via albedo naar rubedo, dat beschouwd kan worden als de hele individuatie, de hele levensloop waarin de mens worstelt om zo goed mogelijk te worden wie hij werkelijk kan zijn. Maar het verloop kan ook een afgebakende periode betekenen, een cliënt die in een depressie of in een rouwproces verkeert legt deze weg ook af. Tenslotte kunnen we dit per sessie bekijken. De cliënt komt met een hulpvraag en ervaart daarbij het nigredo. Na de inductie komt de cliënt in contact met het onbewuste, met de innerlijke helpers en alles qua beelden en kennis wat bijdraagt tot het albedo waardoor er orde kan komen in de chaos. Als de cliënt vervolgens met nieuwe ankers, een posthypnotische suggestie en een verschuiving in gevoelens en gedachten uit de trance komt is er ruimte voor het rubedo.

Uiteindelijk, na het overwegen van de processen die plaatsvinden bij het zoeken naar 'de steen der wijzen', kom ik weer terug op mijn persoonlijke ervaringen bij het lezen.

Aanvankelijk veronderstelde ik, vooral omdat de eerste drie boeken nog kinderboeken zijn, dat mijn innerlijke kind zich verheugde in mij en ongebreideld genoot van de werkelijk goed, spannend en inventief geschreven verhalen. Pas bij het vierde boek begon ik te vermoeden dat er iets anders gebeurde, toen ik merkte dat ik diep werd geraakt door de gebeurtenissen, het avontuur, door het vallen en opstaan van de moedige gryffindor's, en dat er allerlei archetypische beelden en gevoelens in mij volop actief waren bij het meeleven en meebelevan. De verklaring zoek ik uiteindelijk maar bij Jung. Door de taal en de symboliek raak ik als het ware aangesloten op een collectief onbewuste waardoor ik contact kan maken met gedeelten van mijzelf die op een andere manier nog niet tot uiting zijn gekomen.

Dit meebelevan werkt als een geleide fantasie, als een creatieve visualisatie die je in aanraking brengt met een wereld van magie en creativiteit (spelen), en uiteindelijk gevoelens van transformatie. Dit zal voor veel mensen en/of kinderen een heel bijzondere en misschien wel ongekende ervaring zijn.

Dat iedereen zich zo kan associëren met het individuatieproces van Harry lijkt mij de beste verklaring voor het onvoorstelbare en gigantische succes en de hele 'Pottermania'.

Het ligt voor de hand dat ik iedereen van harte wil aanraden om deze boeken te lezen, liefst in het Engels. Het klinkt apart om te zeggen dat het werk mij veranderd heeft, maar het is zeker waar! (De films zijn erg mooi maar beduidend minder symbolisch).

Wie therapeutisch werkt met kinderen zal heel makkelijk bepaalde handelingen, rituelen of toverspreuken uit het boek kunnen gebruiken om als positieve ankers voor het kind te dienen. (Stiekem doe ik dat zelf ook..)

In zekere zin zijn de verhalen grensoverschrijdend, als toveren een rol speelt is toch eigenlijk alles mogelijk? Ieder boek is een allegorie op zich, terwijl het geheel een allegorie is van mogelijkheden, van moed, hoop, standvastigheid, de overwinning van rechtvaardigheid, vriendschap en liefde.

© Ingrid Mehrrens

Dit essay verscheen in TETH, Tijdschrift voor Educatieve en Therapeutische Hypnose 23^e jaargang 2007 nr. 4

Literatuur:

Harry Potter, boeken I t/m VII; J.K. Rowling
Unlocking Harry Potter, Five keys for the Serious Reader; John Granger (2007); Zossima Press
De magische wereld van Harry Potter; David Colbert (2005); Van Goor
Harry Potter, Christaan Rozenkruis in spijkerbroek, Hans Andrea (2004), Prana nr. 145
The power of Myth; Joseph Campbell with Bill Moyers (1988); Broadway Books
The hero with the thousand faces; Joseph Campbell (1975); Abacus, London
Licht op Alchemie; Frank Greiner (1998); Servire basisreeks
Alchemical Psychology; Thom F. Cavalli, (2002); Penguin Putnam
Alchemy; An introduction to the Symbolism and the Psychology; M.L. von Franz (1980); Inner City Books
Psychologie en Alchemie (2 delen); C.G. Jung (1995); Lemniscaat
De hermetische schakel; J. Slavenburg (2003); Ankh-Hermes
De mens en zijn symbolen; C.G. Jung (1993, 12^e druk); Lemniscaat
Archetypen; C.G. Jung 1987); Servire

Wie wil Googelen begint bij John Granger of Wikipedia